

КАДАРАРДА ХОЮМ ЧАРАШ

СЫЛДЫС БИЛЕ СЫЛДЫС ИИИ

Сылдыс биле сылдыс ийи
Чымыр тыртып, төөрөкчү
(М. Ю. Лермонтов).
Эртең, кезең ажал, дүшкө
Эжеп баскан оол, кыс
Бор-ла чааскан чортуу сен
Болумта-ла дөмөйгөр мей.
Ынтыгаштың ийинг боор
сен:
Ырымдык эң дээжэ мыйым,
Хүндүс чырым, дүшкө
Күлөм боор хуула берди.
Бажыңдын чымыр-биле
Базым, өскөн салымда-ла.

Өөр шүлүктөр

Хой жуа
Төрөң хойлар санын-дан-на
Төлүн менди камгалап ап,
Төрөң чуртка өстүрүп бер
Төлөптүгөр бирөөн сен.
Кыргыз алган арыл дүгү
Кылаң шипи көстүмөр-
дир.
Ону кеткен, көзгө чор
мен,
Ол дөштө сөзгө өөрүп чор
мен!
Саанчыга
Алп-чөм салым кайы сен
дөшт
Этиң бо-ла чөдө боор
мен.
Аарым, сүттү, сарылаң
дөшт
Элдере-ле дөштөң болур.
Элдештиң магалымга сен!

Кызыл районун «Тиле-
ге» совхозунун хойжулары бо-
чыман багыт эвас ажалдап,
төрүүр 100 койга онаштыр 83
хураганны камгалап, дорук-
турган. Ол чымыр пээр
малдык баа мыйысмык бола
малдык баш санын камгала-
рынын планы күстүктөткөн.
Совхоз курунго дук са-
ларымчы планын күстүктөткөн: 52
тонна дукту сапар турган,
он 7 тонна хойну сат-
кан.
Бо хуинерде совхозтук мал
ажылдагы камгалааш-
кында хынамчалык белекенин,
өдөк-малчыларын септе-
ленин дооуу турар.
Доруктулук хойжу Дук-
оол Даваласын Эрендей бо

БИЛИП АЛЫРЫ АРТЫК ЭВЕС

Бо чылдык сентябрь 1-де бистин республиканын со-
хозтарына 1065238 хой турган. Ол бола эртен чылда-
зында 36 муң 917 баш хой. А шүкүнүң нити саны 126
муң 728, азы эңир чылдагы деңгемден 15 муң 478 баш
хей.
Бо чылдык январь 1-ден сентябрь 1-ге чедир рес-
публиканын совхозтарында 398 муң 384 аны, хураган төрт-
түнгөн. Эртен чылдык өл үзүндө турганыман 58 муң
296 хой. Оң шүкүндө хураганнар эртен чылдазында 50
муң 759 баш артык болган.
Совхозтар бо чылым төрүүр 100 аны, хойга онаш-
тыр 80 аны, хураганны меңи камгалап, доруктурган. Ол
эртен чылдагы деңгемден 14 баш хей.
Чөөн-Хемчик районун «Чыра-Бажи» совхозунун
хойжулары төрүүр 100 хойга онаштыр 98 хураганны
камгалап, доруктурган, республиканын өсө ажал-агыларын
мурнаан.

Хойжуларга көжер хоорайжыгаштар

Мал ажылдагы таарыш-
тыр камгалаш-хоорайжы-
гаштарын үндүртүгөн. Оң-
тун «Юмекен-Хемчик» на-
тыжынынын меңи, «Юр-
дугар» мидит, комплексе «Юр-
дугар» 30 чылдык колхозта эл-
тешкен. Хойжуларын
туртаар бажыңгыштарын
болгон чигитин тургуз-
тардан кажыны чып туду-
рында өсөдө чөтөс үө нө-
төткөн.
Чалгыс лайжыктын комп-
лекстер моон мурпунда үн-
дүрү турганыман ийи кат-
тап чык болган артык-
чык. Оларын кымырда пе-
ментин чартып катта, а ме-
талды ийи катта эвөштү ча-

МАСТЕРНИ ШКОЛАЗЫ

Кулаб областын Давчары
районун «Давчар» совхоз-
тун «Юмекен-Хемчик» на-
тыжынынын меңи, «Юр-
дугар» мидит, комплексе «Юр-
дугар» 30 чылдык колхозта эл-
тешкен. Хойжуларын
туртаар бажыңгыштарын
болгон чигитин тургуз-
тардан кажыны чып туду-
рында өсөдө чөтөс үө нө-
төткөн.
Чалгыс лайжыктын комп-
лекстер моон мурпунда үн-
дүрү турганыман ийи кат-
тап чык болган артык-
чык. Оларын кымырда пе-
ментин чартып катта, а ме-
талды ийи катта эвөштү ча-

Чугалажып көөрү-биле

ААРЖЫ-ЧАШ ХУРАГАННАРГА ҮНЕНИГ ЧЕМ

Берге кыштарда хой оол-
дашкынынын үнениг чаш
хураганнарын чөмөгүр ая-
рыры-биле сүдүн саар инек-
терин, оон туржук кургап
сүттү болгон урулар чөмө-
гөр холуксааларын бөзүн ко-
данынже чорудуп турар. Ын-
чаарга республиканын мал-
чылары ааржыны чыл бурду-
ле белеккен турар болтай.
Ааржыда үнениг белонтар,
солутуунас амнокислота-
ларын бүрүн составы, он
беш анык аяны-бүрү макро
болгон минералеметтер,
дустар, органиктер кислот-
ла баа амидырага эржектө
чугула өскө-лаа бүдүмөдөр
бар. Чалгыс килограмм аар-
жыда 1,3 чөмөгүрде эленин-
пазы, 310 грамм хайыр про-
теин, 12 грамм калций бол-
гон 10 грамм фосфор чыг-
дынтан.
Малдын органикарынга бол-
гон тиканырынга бүдүрү
материал болур хайыр про-
теин таланы-биле ааржы сула
таразында 3,8 каттап, хойу-
ну калар оодулулар бары-ла
чөдө каттап анык болуп турар.
Малды чөмөгүр-биле, ыла-
гы холуксаалдык чөмөгүр-биле
хайдурар кызылгаштыгы-
га бистин байдалдарымыска
ааржыны белеккен алыры
чаш хураганнарын радио-
нулга биче эвас меңеде бо-
лур. Оон анында ол продук-
туу белеккен алыры мал-
чылар билир, ону кымырды
чүс-чүс чылдары шигээдип
ап келген.
Иезини сүдү чедиптес бо-
луп турар хураганнарда чү-
дө меңеде чөм кылдыр бө-
ренин дугуйын эвас, а алыс
перспективанын чугалаар чү-
ве бола, ааржыны хураган-
нарда бөзүр-биле комбикорм
составында ажалыларын чү-
тү-

0,4 кг чөмөгүрде эленин-
пазы болгон 55 грамм хайыр про-
теин негеттенир. Ындыг че-
регалды 200 грамм аны шы-
нарыг ситенден болгон да-
раазында составтыг 250 грамм
комбикормдан тургустууга
рацион халдырып болур: аар-
жы—25 хуу, чочак-тарва—38,
сула—36, дук болгон ая-
малдыр—1 хуу.
Оон-биле чергелештир мын-
дыг аайтыг тургустуу кел-
ер: чөмө кире ааржы хере-
га баа аныг аже ову бе-
леккен алырынын болдурар
аргам калдыгы?
Ажал-агыларын уадурун-
чудары, зооветспецалистер-
биле болгон малчылар-биле
чугалажып көөрге, хой-хей
совхозтар ол үнениг сүт про-
дуктуун чылда 2—3 тоннаны
белеккен база туртагыч чөд-
лап салып ап болур аргалыг.
100 тонна ааржыны комби-
корм составында 25 хуулу-
кылар холуур бола, оң-
биле 50 муң хураганнын дер-
теш холук тургузула азырап
болур. Ындыг болгонда, кыш-
кы үдө тургустууга хураган-
нары негеттен дыма эрте
агылап үзериин аргам ба-
ла бар апардыр.

И. БЕЛЯКОВ.
Көдөс ажал-агы министр-
ствонун ветеринария кпа-
ланын начальниги.
РЕДАКЦИЯДАН: И. Беляковтун үстүндө чугала-
чаа болгон чугула аайтыгын көдүрүп турар. Тыва
уузе ак чөм болур ааржыны шиган тура-ла беле-
ккен келген. Сөмөгү үдө ааржыны арбаалдыр беле-
ккен турар кызылгаш барык чөк деп болур. Ааржы
дөргө чаш хураганнарын чөмөгүр көчүт үнениг
чөм-дир. Ону уузе мурпунда биабий, хураганнар
чөмөгүр-биле белеккен турган. Ам ону ажалда-
ры эржектө чугула-ла. Ааржыны арбаалдыр беле-
ккен алырынын аргалары бар. Иезини сүдүн маши-
нага тырткан, саржап кымыр турар фермалар эвөш
эвас болтай. Тирткан сүттү ажалткан, оон чүге ааржы
кымыр ол болбозом? Оон анында малчылар боттары
баа-ла пик санын, харын-ла хойнакталып турар. Олар
баа эвөш эвас ааржыны белеккен болур аргалыг.
Ынтыгаш бо аайтыгын «Ишеним» ааржынынга
чугалажып көөрү редакция садалап тур. Маала
код кичээгэй салыр чүдүлөр: кайла, калдык, фер-
ма ааржыны белеккен болуру, ону кымырдын
технологияны калдыгы, малчыларын боттарынын
ааржы белеккен азыр болурун анык кымыр, бе-
леккенде совхозтук ону салып азыр өрткө-нөш
калдык болуру, амы үдө ааржы белеккен, ону мал
чөмөгүрине ажалткан турар фермалар, түс-түс мал-
чылар бар бо ол үнениг чөмө белеккенде калдык
биргөсө барып, калдыгы калдыгы дөшт чө-
жигит аайтылалар болур. Ажал-агыларын уаду-
рунчугуларын, еспецалистердин, малчылардан бо
талазы-биле чагалаарын маал түр биле.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МАШИНАЛАР

ДУККУР-ЭТКИР УКСААЛАР

АКСАНИИ УКСАА
Бо уксааны дугуйнда чуга-
лан эвас моон мурпунда
үнгөн «Хойжуну» арында
паралаттыган. Ам ону улам-
чылар-дыр бис.
Аксаний уксааны хойлары—
уаду, шымыр, кезини ыс-
кытталча ортукка ашты-
кан көөргө, эткири илдеп
болгон дуккур продукттуу
эвас. Хой боу сүтүр болгон
хураганнары аажок дүгөн
эвас доруктар.
Аксаний уксаанын кошкар-
лары бола Ортаа Азияны
болгон Казакстанын эне-
кеңеде чартык хойу бол-
гон шуут хойу районнарында
анында чүртүн нары дүгүтү
хой ажылынын бүгү-ле зо-
нарында шоолут продукттуу
эвас мерикостарын турган
эки акжидикчилер болур.
Аксаний уксаанын эки
кошкарлар «Аксания-Ново»
дөзүр дорукта ажал-агы-
ла болгон «Кызыл хойжу»,
«Коммунист» баа лейкактар
Шимит атыг уксаажылыга
заводтарында (УССР-ин Кер-
сон областы) туруп турар.
КАВКАЗ УКСАА
Малы болгон чөмө кавказ
уксаажылынын хойларын (ко-
лор деңгем — 37-46 кг, кыр-
гып азыр дүгү — 4,5-5 кг)

АЛТАЙ УКСАА
Ук черин мерикос хойла-
ры америк рамбуле, аксаний,
кавказ уксаажылынын кошкар-
лары-биле баа австрали мер-
икос-биле нарын лайнактары-
рында чорудуп турган. Бо
уксааны Алтай крайнын уксаа-
лыг хой ажылдыг «Овчово»
(шаналыг «Рубиновский») ук-
саажылыга ажал-агыны за-
водунга болгон «Советтер чү-
тү» колхозунда тургустан. Ук
уксааны 1948 чылда балы-
лар.
Алтай уксаанын хойлары
уаду, шымыр, кези аажок
ыскытталча, эткир болгон
дуккур продукттуу. Дүгү дү-
гүг, колдуула-ла 64-му шы-
нарыны. Төлүүр—100 койга
онаштыр 125-135, а эң дөзү
кошкарлар — 145-148 хура-
ган. Хой боу сүтүр, хура-
ганнарын өзүп доруктар
эки. Ук хойлар Сибирини ка-
лдык-дошкун агар-бойдус бай-
даларында аажок таарыш-
тыр.
Ол уксаанын эне-не үнениг
кошкарлар Алтай крайнын
«Овчово», «Курьянский» ук-
саажылыга заводтарында
болгон «Советтер чүтү» хо-
лужунда мөңгөткөткөн.
М. САННИКОВ.

Совет көдээниң кижилери

МАЛЧЫН ӨӨНГӨ ШАЙЛАП ОРА..

Ыйын турар!
Бараалын көөргө, ширин
кылдыр көстүр ол чер шө-
мө. Малангы өмүктө ке-
дергей тааржы олар-бел-
чирерилит. Ынтыгаш «Күш-
ажылыг тосугу» совхоз ону
өмүк малдап өстүрөр чер кыл-
дыр шийип алганы таарыла
эвас.
Калды-дошкун агар-бой-
дусту бо черде болукун те-
рөөн черинге ынак, күш-ажы-
ла тура-сортукту, азынган
ажыл-хөдөң төлөткө-биле бу-
дүрө, олу-чылдык оң ичти-
лер турткан турар. Чөккө чаа
айа ажал-хөк аялы-биле
чоралып, оларын чамдыктары-
биле ужуражып, ажал-ижин
сунурган көөр аргалыг бол-
дур.
ХЕМ ЭРИНДЕ, хавак
кырында, чалгы хо-
нам. Ошүк калдык-
ларынын бирөөн мында чыг-
далап. Өтө кире бөзүмгө, он
эзери мен элтиг-эниден, кү-
рөңгич аалчы кылдыр хулап
алдылар. Чугалажып таныш-
тымы. Итгарын сырныкта
адапта берген ааржыны, чуга-
жыны турар!

Кызыл-Хемчик «Эвас» деп болур,
ат-сураа алган хоочун мал-
чы Март-оол Кыргызстан
Бүдүр-оол болду.
— Мал-сүртүг эки-ле чай-
лапкан тур бе? — деп, мал-
чыдан соңураалым.
— Тайга черин олт-сиге-
ли эки болгон, өмүкүлөр-лаа
туалур семирин тур — деп,
Март-оол Кыргызстан хары-
лады. — Чай каа болду. Ын-
чалажык бистин бола-мын-
чаар өлт-сиген каага белек
алыспас чүе. Аял мааза чай-
лап кижим мен.
Чугалажып олдурувуста
өмүк ыла даштын эре
берди. Бир чөрүмал келген
хире. Күлөр эр кирип келди.
Салбырын мал өмчизи Кыр-
гыс Стундуну кодоннар ке-
ли, элчегилг үнүүнүң кы-
лып келгени ол. Оон чуга-
лаз-ла ханназын.
МЫНДА ШҮКҮ британ-
ла түрүп турар—деп,
мал өмчизи чугалай-
дыр. — Оларын аалкыра бо
хем унула. Профайлака чо-
рулар — өмүк чугалазын кы-

«Тутаево» дорукта-бу-
дүрө ажал-агында тутту-
ган комплексе ромбов ук-
саалыг 5 муң хой, оон иш-
тенде төртүр 2 муң хой бар.
Тутаево черини хууза-
да чаа технологияны шиге-
дин алганнар. Ажал-агы
чуртта эң акылынын санында
кирген. Эртен чылым 100
хураганна ол алган, төртүр
хойларын 532 хууза үш
болгон оон-даа хой хураган-
ны берген.
Хой ээди, дук бүдүренин
болгон садарынын талазы-
биле планирны, хүлөөлө-
рия ажал-агы аже күстө-
нө. «Тутаево» директору
Владимир Иванович Демядов
мындыг санарын алаан: эң
садарынын беш чыл планы
154, дүктү — 174 хуу күстө-
ткөн. Коллектив Бүтү-
лөш социалист черини-
ни тилектен болгон,
РСФСР-ин Министрлер Че-
гуленин болгон ВПС-тин
шилчир Кызыл түтү-биле
шактыган.
«Тутаево» мурнакты дү-
жуганын школазы ажалдап
турар, аяа чүгө бистин
чуртуу-сүтүн эвас, а социали-
ст чурттарын хойжуларын
көп турар. Францияда де-
легация баа келген барган.
— Хой ажылы бисте арыг
оруганы берип турар — деп,
ажыл-агынын уаду Экономика
Дина Лаврова Демядов
чугалады. — 1979 чылда оон
оругалымы 2 хуу болган, а
эртен чылым ол 24 хуу чө-
көн. Ол эки көрүгүтү продук-
цияны бот-үнениг чигетке-
ниден чөдип алдынтан. 183,5
муң рубльдин арыг орулазын
алдыныс.
Ажал-агынын мал чөмө-
адыр шөдөр шоолут чөдү-
эвас. Коллекс чыныда чай-
лап үнгөн сити кезер шөл
25 га, олар 106 га. Чалгы
малы 774 гектар. Ынтыгаш
мында гектар биргөдөн эң
хей бермекчиге азыр дөшт
бүтү көмөчлөргө айт турар.
Эртен чылым агар-бойдус-
тук байламы таарымчалыг

Хостуг шакта номчуңар

ДУШ

(Ш о о д у г)

Ажылга эвас-ле озаалда чөдөр кижим мен. Баштайгы уза-
зында дартам мен эскербөөн хөдирит эрттирип турган. Бир
уза озаалда, ийи уза озаалда, харын үш уза-лаа дө-
жик. Чүдөдө өй-чижек бар болтай. «Аяа дөзүр» джир бол-
тай. Ажал-хөдөң эрге-ажымы деп чүе бар. Хура-лаа бо-
лурга, Азаттай ам баа озаалда-дыр, ап джир. Шеф-ла
болурга, Азаттай ам баа озаалда ышкыжыл джир. Уаус
чөдө-ле мөңи аайтып кирип, «ажым эйткендири» турар
дээр сизер. Сөмөгүдө кезип, ажалда озаалдап чоруду-
мун, Хура-лаа-лаа каш уза «хөмчөткөн», кезер берген
мен. Кичидай кезеткен чоржон айт калдыг ийи, кичи-
ны өрү калдыгы-ле кудурун сым кылдыр шырамынган,
ийи бөдү-биле төмөр. Мен оң-лаа дөзү апарган мен. Хар-
ын-лаа ийи-чү узаа өттүр атыргаш, кезек кокай-лаа дө-
жө көрөмө болбас. Ынтыгаш калдыгы! Эң сөмөгү, өй
шыным доңгула алган кижим болтай мен. Донгула-лаа
болза өй-хөмчөдөң чүе кийнаа. Кийнаа-ла төлтү чөккө
доңгулап турар боор. Ам озаалдап болурун, ажалда
үдүр хөдөгөр апар — деп сакыларын аяа мынды.
Бир-ле эртен чөмөчлөргө алыр, шымамын көрүткөргө,
ажылдарында чөдөр каш-ла минута артык. Киж дала-
жыга өмүтү чүе дөшт, шак улам-ла дүргөн тырыкчалып
турган ышкыжыл калдыгы сакыларын. Ынтыгаш шымамы
хөдө-ле шугулаар-лаа мен. Шак чөк болза, тулаң эки
ийи кылдыр болуп келгилээр мен. Ынтыгаш шак чөк
чурттары баа-ла берге. Бир каттап мен чок чораша, ажалда
озаалда. Оон соонда-ла шымамы холдан салбастан мен.
Дораян кеткенме болза, озаалдап кире аларган. Чөмөчлө-
рин ара соксаан, дүзү-далаш-биле тура халааш, буу-лаа
кеттиген, салып-ла бердим эвасе. Эвас мрал келген,
идим чок, чүгө уктук манай олурарымын эскерип кы-
лым. Ам артында тос-тостун соогу. Буттарым доңорып бе-
зип белем мен. Кезеп деп чүе ышкыжыл көчүр-дүр ийи!
Кымыр-лаа ажалга баар эвас. Дөзү-ле бажыңгыч мал
кадым. Идентирин кир текеш. Кара-мал-биле салып-
бердим. Ам эвас каш минута ажа берген. «Ат калдыгымын
ол-дур» дөшт, мырылтай тыншыман манай олурган, дөң
доштут орунка тайган, чөдө-ле дидим. Чаа ужу-ла-
лаа ааржыныга шымамын улап чоңуртай бердим. Аяа
хөмчүтү чүе! Оттуп эвасе дөштүк шымамын мон. Амы-
раарымын чүе дөзү сизер! Оон мурунда хуу хурап болгон,
ажылдан чөдө озаалда болбас деп шымамы шийитир үнү-
рүп каан чүе. Хурап мен оо хире дөштүг болга-дыр.
Оон бөз-ле озаалда болбас мен. Ам шапка шугулаарым ба-
за чиккен. Ол харын мөңи дузалатын апарган.
К. АРАКЧАА.

